

Irma DELJKIĆ¹
Darko DATZER²

Konferencija „Regional Security And Cooperation In South East Europe“

Conference „Regional Security And Cooperation In South East Europe“

Na Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku, u periodu 20-27. juni 2004. godine održana je, već tradicionalna, konferencija "Regional Security and Cooperation in South East Europe", čiji su organizatori dr. sc. Radovan Vukadinović³ i dr. sc. Lidija Čehulić⁴ sa Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu, dr. sc. Ljubiša Adamović⁵ sa Florida State University, USA i dr. sc. Iztok Prezelj⁶, Fakultet za društvene vede Univerze v Ljubljani.

¹ Dipl. krim., asistent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu.

² Dipl. krim., asistent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu.

³ Redoviti profesor na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu i upravitelj dodiplomskog studija za međunarodne odnose na istoimenoj instituciji; Predsjednik Hrvatske udruge za međunarodne studije i Atlantskog Vijeća Hrvatske; istaknuti teoretičar u oblasti međunarodnih odnosa, dobitnik više domaćih i međunarodnih akademskih priznanja; između ostalog član i Međunarodnog Instituta za stratezijske studije u Londonu i član Savjetodavnog odbora Međunarodnog instituta za mir u Beču.

⁴ Docent na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, zamjenica Predsjednika Hrvatske udruge za međunarodne studije; jedan od istaknutijih znanstvenih novaka na ovoj visokoškolskoj ustanovi.

⁵ Profesor ekonomije na Florida State University (Tallahassee, Florida, U. S. A.); dopisni član Akademije nauka i umjetnosti Crne Gore; veoma znanstveno angažiran u oblasti globalnih ekonomskih trendova, međunarodne ekonomske integracije, tranzicije ka tržišnoj ekonomiji.

⁶ Stručni suradnik i predavač na Katedri za obranu i Katedri za međunarodne odnose Fakulteta za društvene vede Univerze v Ljubljani; nosilac nastave na predmetima Obrambeni i sigurnosni sustavi i Sigurnost u međunarodnim odnosima.

Smješten u prelijepom ambijentu u centru Dubrovnika, Interuniverzitetski centar (gdje je prostorno održavana konferencija), decenijama je okružje za akademski dijalog i suradnju u svim oblastima i disciplinama. Utemeljen 1971. godine, IUC je postao jedan od najznačajnijih centara za razmjenu ideja za studente i sa istoka i sa zapada. Danas egzistira kao neovisna međunarodna ustanova za napredne studije, kosponzorirana od strane više od 200 univerziteta i visokoškolskih ustanova širom svijeta-članica Centra (član je i Univerzitet u Sarajevu). Osobitu pažnju IUC posvećuje promoviranju specijaliziranih postdiplomskih edukacijskih kurseva, posebice u oblasti društvenih i humanističkih nauka, nastojeći poduprijeti stabilizacijske i integracijske procese u Evropi i svijetu.

Organiziranje ovog kursa opravdano je iz više razloga: prvo, osigurava se ambijent za razmjenu ideja i stavova, što procesu spoznaje daje pristup sa više strana i uglova; drugo, edukacija poglavito mladih ljudi (intencija je organizatora, naime, sakupiti što više mladih stručnjaka i znanstvenika na ovom skupu, i pružiti priliku za dijalog, i time utjecati na svijest i spoznaje o sigurnosti i njenim dimenzijama); treće, uspostaviti mostove i kontakte u regionu, kojih upravo u domenu sigurnosnih promišljanja nema, barem doskora, pretjerano mnogo.

Kao i svi kursevi i konferencije na ovom centru, i ova je predviđena za postdiplomce, tako da se broj od dvadeset jednog participanta odnosio na doktore nauka, magistre, trenutne ili skorašnje polaznike postdiplomskih studija, te dva dodiplomca. Participanti su došli iz svih dijelova jugoistočne Evrope, poglavito zemlje ex Jugoslavije (izuzev Srbije, ali je konferenciji prisustvovala učesnica iz Crne Gore), ali i pet učesnika iz Sjedinjenih Država.

Autor na desetke knjiga i monografija, te nebrojeno članaka iz oblasti međunarodnih političkih odnosa, prof. Vukadinović u svom uvodnom obraćanju je ukazao na sljedeće: da li je moguće uopće govoriti, uzimajući u obzir sve različitosti ekonomskog, političkog, tradicionalnog, itd. karaktera zemalja jugoistočne Evrope, o jedinstvenoj sigurnosnoj politici? Da li se prostor jugoistočne Evrope nalazi na margini evropskih i svjetskih zbivanja, ili je već postao značajan faktor svjetskih sigurnosnih kretanja, ne samo u negativnom kontekstu? U kratkom povijesnom diskursu, prof. Vukadinović je ukazao na razvoj sigurnosne situacije u svijetu od hladnog rata

naovamo; na činjenicu da je Valensa prvi govorio o zajedničkoj sigurnosti u Centralnoj Evropi; da se Zapadna Evropa i SAD nisu htjele značajnije miješati u region jugoistočne Evrope, ne želeći provocirati tadašnji SSSR i sukob s njima, i da su danas Evropska Unija i NATO strateški ciljevi za sve zemlje jugoistočne Evrope. Kao iskusni poznavalac međunarodnih političkih odnosa, prof. Vukadinović je ocijenio da je ulazak zemalja jugoistočne Evrope u Evropsku Uniju pozitivan korak za obje strane: zemlje koje bi ušle pod kišobran Evropske Unije imale bi mogućnost plasirati svoje produkte na daleko šire i bogatije tržište, pod daleko povoljnijim uvjetima nego sada, a da ne govorimo o kretanju ljudi, kapitala, ideja itd. S druge strane, zemlje članice Evropske Unije bi imale ogromno tržište jeftinije radne snage, i to na kućnim vratima, pored naravno i drugih prednosti. Ovaj je dakako simplificirani prikaz prednosti i nedostataka (uglavnom sa njegove ekonomske strane) ulaska novih zemalja članica u okrilje Evropske Unije, nužni historijsko-funkcionalni pristup evoluciji pojma sigurnosti, sigurnosne politike i sigurnosnih studija (potkraj 40-tih godina prošlog stoljeća), postavio temelje daljnjim izlaganjima i napravio uvertiru u kritičkom promišljanju sigurnosne problematike u narednim sesijama.

Tijek rada konferencije obilježile su interesantne prezentacije i rasprave participantata, koje su donijele pregršt novih pogleda i obilje informacija na području regionalne sigurnosne suradnje. Uglavnom su se participanta usredotočili na predstavljanja stanja stvari i trendove na nacionalnim razinama, ali iznoseći i osobna razmišljanja i kritičke poglede, nakon čega su slijedili komentari i rasprave, tako da je karakter konferencije kao ambijenta za razmjenu ideja, gledišta i iskustava ostvaren u punoj mjeri. Tako je dr. sc. Hakan Wiberg⁷ ukazao na etimologiju pojma sigurnosti, pravilno uočavajući da je korijen riječi – "secur", zajednički za veliki broj evropskih jezika, i znači odsustvo opasnosti, zaštićenost. U svom daljnjem izlaganju prof. Wiberg je također ukazao da nema zapravo područja ljudskog djelovanja gdje se ovaj termin ne koristi i nema svoje specifično značenje i dimenziju. Ovo stanovište dijele i autori ovog rada, jer govoreći o sigurnosti, zapravo govorimo o kvaliteti ljudskog (ili ako hoćete humanog, što nisu uvijek sinonimi) življenja, čime se potvrđuje promišljanje sigurnosti ne samo kao specifičnog stanja i funkcije u društvu, nego i jedne od primarnih potreba čovjeka, i to onih

⁷ Profesor na Danish Institute for International Studies.

psihološko-socijalnog karaktera. Prof. Wiberg je u svom izlaganju upotrebio i zanimljiv termin: "securization" (u slobodnom prijevodu "sekurizacija, dovođenje u kontekst sa pojmom sigurnosti"). Može se reći da kao vrstan teoretičar međunarodnih odnosa prof. Wiberg ukazuje na planetarni trend: ne možemo reducirati pojam sigurnosti isključivo na nacionalnu razinu, niti sigurnost podrazumijeva isključivo angažman na planu zaštite državnih granica, i reda i mira na unutarnjem planu. Ovo je dakako pravilan pristup promatranju savremenog pojma sigurnosti. Pojam svjetske sigurnosne politike, naime, izašao je iz tradicionalnog poimanja aktivnosti na polju obrane i zaštite granica i održanja prihvatljive razine funkcioniranja života unutar nacionalnih zajednica, i danas, u uvjetima globalne zajednice i globalnih kretanja, sve je zapravo sigurnosna politika (sigurnosna je politika, *lato sensu*, zbir svih mjera i djelatnosti za osiguranje i zaštitu od pred izvorima budućeg ugrožavanja u prirodi, društvu i među društvima), tako da uključuje područja ekonomije, politike, obrazovanja, socijalne i zdravstvene skrbi, ekologije, kulture etc. Gotovo da se svaka društvena pojava može postaviti u jedan uži ili širi sigurnosni kontekst, može imati sigurnosne implikacije ili dimenzije. Svako od područja života i rada čovjeka ima svoje reperkusije na stanje sigurnosti u zajednici, i ključ je racionalne i efikasne sigurnosne politike unutar svakog društva postojeće diferencije uskladiti i napraviti prihvatljiv okvir za život i rad dostojan čovjeka.

U ovaj se kontekst može dovesti i izlaganje mr. sc. Erika Kopača⁸, koji je istakao da diskusije o neksusima društvenog blagostanja i vojne moći zajednice datiraju još iz antičkih vremena, i da se zapisi o ovome mogu naći još kod starih Grka; stvari danas dakako nisu jednostavne kao što su se nekad činile, i Kopač ističe da je ova povezanost kompleksna i višedimenzionalna. Vojna industrija može, s jedne strane, pozitivno utjecati na ekonomsko blagostanje (zapošljavanjem u vojnoj industriji, primjena tehnoloških dostignuća u civilnom sektoru, korištenje vojne infrastrukture u civilne svrhe itd.), ali, s druge strane, može igrati i ograničavajuću ulogu u ekonomskim gibanjima: prevelik odliv sredstava u militarni kompleks, skretanje ulaganja sa privatnog i društvenog sektora za potrebe vojske. Glede stanja stvari u jugoistočnoj Evropi, Kopač napominje da "zahvaljujući" proteklim ratnim sukobima, imamo negativan utjecaj vojnog kompleksa na

⁸ Katedra za obranu Fakulteta za društvene vede Univerze v Ljubljani, nosilac nastave na predmetima *Obrambeni i sigurnosni sistemi* i *Primerjalni obrambeni sistemi*.

privredu: ekonomski razvojni procesi su nedostatni da pokriju troškove ulaganja u vojsku, koja je svakako teret za ionako neadekvatan budžet, tako da je preporuka i akcent u narednom periodu na sljedećem: što situacija bude stabilnija glede konflikata i ekonomski se bude jačalo i stvaralo jako regionalno (unutar evropskog i svjetskog) tržište, tako će i ulaganje u vojni sektor biti manje i predstavljat će mali procenat koji neće opterećavati budžet u mjeri u kojoj to sad čini.

Prof. Adamović izlagao je na temu "Regionalna ekonomska saradnja u jugoistočnoj Evropi". U svom izlaganju naglašava problem definisanja regiona. U poređenju sa drugim regionima, gdje se geografski kriterij može koristiti kao vodič za definiranje regiona, slučaj jugoistočne Evrope je specifičan zbog uloge i drugih faktora kao što su: politika, historija, kultura, pozicija nakon pada socijalističkog sistema i posljedice nakon toga. Rezultat mnogih nastojanja da se definira jugoistočna Evropa i njen položaj u međunarodnim odnosima je pokušaj Sjedinjenih Američkih Država da razviju određeni okvir za saradnju u jugoistočnoj Evropi- Incijativa za saradnju u jugoistočnoj Evropi (SECI). Ova inicijativa je oficijelno proklamovana u Ženevi, 1996. godine i njoj su se pridružile sljedeće zemlje: Albanija, BiH, Bugarska, Grčka, Hrvatska, Federalna republika Jugoslavija, Makedonija, Moldova, Rumunija, Slovenija i Turska. Ipak, veliki dio izlaganja odnosi se na problem tržišta zemalja ovoga regiona i njegovog proširenja. On ističe da slobodno tržište postoji samo u teoriji, jer u stvarnosti postoji uticaj vlade, te postavlja pitanje "Kakva je pozicija jugoistočne Evrope u procesu globalizacije?". Ono što se moglo uočiti u izlaganju profesora Adamovića je dosta pesimistično shvatanje kada se govori o regionalnoj saradnji. Možda se i sami možemo pridružiti ovakvom razmišljanju, jer postavlja se pitanje kako da pomognemo jedni drugima kada nedostaje tehnologija, kapital, adekvatni ljudski resursi, i svakako tržište. Iz svega izloženog možemo zaključiti da je ekonomska saradnja u jugoistočnoj Evropi neophodna, posebno kada se govori o zemljama bivše Jugoslavije i svakako moramo biti svjesni da se ona može ostvariti samo kroz kooperaciju sa velikim silama kao što su zapadna Evropa i Sjedinjene Američke Države.

Teme su studentskih prezentacija bile uglavnom tipa "country study", odnosno predstavljene su stvari na nacionalnim razinama (tj. na razinama konkretna sistema sigurnosti pojedine države, što bi možda osobito u slučaju BiH bio primjereniji izraz). Participanti su nastojali prikazati što je osobito aktualno u zemljama iz kojih dolaze, i problemi su manje-više poznati: nedovoljna ekonomska razvijenost, kriminal (konvencionalni, politički ili inog karaktera), neadekvatna rješenja na socijalnom planu, niske političke igre i afere oko vlasti, etnički konflikti, neusklađenost legislative sa evropskim standardima, i ono što je možda najviše obilježilo kompletan skup, ostvarenje različitih stepena integriranja u različite euroatlantske programe i partnerstva, koji su opet, s druge strane, ocijenjeni kao strateški ciljevi svih zemalja jugoistočne Evrope. To su nažalost pragmatične stvari koje terete i BiH društvo, koje uz niz drugih slika postratne države (u mnogim segmentima, zahvaljujući ratnim dešavanjima, još neizgrađenom zemljom), sa specifičnostima etničke, religijske, tradicionalne, političko-administrativne i dr. naravi, dodatno čini konfuznom i nedefiniranom. Obzirom da su i autori ovog uratka bili obligatni izlagati na skupu, sa zadovoljstvom smo iskoristili priliku predstaviti stvari kako smo ih mi vidjeli. Bosna i Hercegovina je, naime, dakako napravila ogroman iskorak u području sigurnosne problematike (poduzimanjem sveobuhvatna angažmana unutar cijelog društva, posebno na institucionalnoj razini, osnivanjem Ministarstva sigurnosti, Državne agencije za istrage i zaštitu, Državne granične službe itd.), ali se još mnogo toga ima napraviti. Najavljena reforma policijskih snaga, puno zaživljavanje Suda i Tužilaštva BiH, Ministarstva obrane na državnoj razini, demokratska kontrola oružanih snaga i općenito sigurnosnog sektora, sve su to pitanja na koja predstoji osigurati adekvatan angažman. Na ovaj bismo način bili korak bliže euroatlantskim integracionim procesima, gdje je značajno napomenuti da BiH sa svojim specifičnostima ima trnovit put, ali na Samitu u Istanbulu je prepoznat signifikantan napredak na unutarnjem planu u zemlji, i data je podrška reformama u svim oblastima. Mišljenja smo da bi koliko je to moguće brže, BiH trebalo staviti pod sigurnosni kišobran NATO-a. To bi značilo konačnu unutrašnju stabilizaciju države i otklanjanje svake mogućnosti za izbijanje nekog novog oružanog konflikta u BiH. Osim pružanja pomoći u jačanju obrambenih i sigurnosnih kapaciteta, poziv odražava ojačani politički legitimitet, koji skupa s tim nosi implikacije političke i ekonomske sposobnosti demokratije u razvoju. Poziv za pridruživanje Partnerstvu

za mir znači da NATO i njegove zemlje članice ovu zemlju primaju u udruženje istomišljenika demokratskih država; poziv dakle odražava ojačanu političku legitimnost, toliko važnu i potrebnu za mladu BiH državu.

Ovo su natuknice na šta se pokušalo ukazati u ovoj prezentaciji, te su se, obzirom na heterogenost skupa, pokušale dati i osnovne informacije povijesno-geografsko-demografskog karaktera, proteklom ratu, trenutnom teritorijalno-administrativnom ustroju zemlje i institucionalnoj organizaciji, što je osiguralo dodatan kvalitet prezentaciji i raspravi koja je uslijedila.

Skup je protekao u konstruktivnom dijalogu, razmjeni iskustava i stanovišta, i može se reći da je uspjeh bio sjajan. Stara je latinska uzrečica *"Multi multa, nemo omnis novit"* još jedanput našla svoju potvrdu, i učesnici su imali priliku čuti doista zanimljive nove informacije, pristupe sigurnosnoj problematici i promišljanja. Finalna je ocjena skupa da se radi o uspješnom angažmanu akademskog i stručnog kadra iz jugoistočne Evrope iz oblasti sigurnosnih studija (iako skupu nije prisustvovao prof. Grizold, jedan od vrsnih poznavaca savremenih sigurnosnih sistema, koji je najavljen kao jedan od organizatora), i da skupovi ovakve vrste mogu doprinijeti promišljanju sigurnosne problematike na kvalitativno novoj razini.